

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Елена Атанасова Томова
Направление „Стара българска литература”, Институт за литература при БАН

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'
в област на висше образование: 2.1. Филология, научна специалност Българска
литература/Стара българска литература.

Автор: Деница Красиминова Петрова

Тема: История и историческо мислене (историческите съчинения в българската
книжнина (XVI–XVIII в.)

Научен консултант: доц. д-р Елена Узунова (Народна библиотека „Св. св. Кирил
и Методий”)

Представеният от Деница Красиминова Петрова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за литература – БАН, и включва: дисертационен труд, автореферат, автобиография в европейски формат, списък на научните публикации по темата на дисертацията и всички необходими за процедурата документи. Дисертационният труд е с общ обем от 421 стр. Основната част се състои от увод, четири глави и заключение. В четирите приложения са представени текстологични таблици, летописни текстове, неизвестен исторически текст от XVII в., каталог на ръкописите, индекс на личните и географските имена и списък с използваната литература (576 заглавия). Структурата на труда като цяло и на отделните негови части е ясна, обмислена и добре обоснована. Тя отговаря на изискванията към дисертационен труд, а именно, последователност на приложената методология, пълнота на проблематиката и приноси научни резултати.

Докторантката е приложила 6 публикации по темата на дисертацията, отпечатани през 2014–2016 в научна периодика, поредици и сборници (*Преславска книжовна школа, Scripta & e-Scripta, Études Balkaniques, Филологически форум, Сребърният век: нови открития*).

Деница Петрова е бакалавър по история със специализация „Средновековна българска история” (2003–2008) и магистър (със защитена теза „Българско Средновековие и Възраждане VII–XIX в.” (2008–2010) в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”. От 2013 е докторантка в Института за литература при БАН,

Направление „Стара българска литература”, където се квалифицира в областта на текстологията, кодикологията и палеографията, и успешно работи по проекта *SCRIPTA BULGARICA: дигитална библиотека за старобългарска книжнина*.

Дисертационният труд проучва актуална тематика, която изцяло е съобразена с изследователските цели и проблеми, които си поставя и на които докторантката дава отговор. В изследването за първи път са събрани и проучени като система, и анализирани в контекста на старобългарската книжнина запазените до днес исторически текстове от XVI–XVIII в., като по този начин е обхванат цялостният обем на историческата литература в българските земи през този период: шест кратки хроники и един родослов, пет разказа (два от тях са оригинални съчинения), 61 летописни приписки, част от които представляват кратки хроники или разкази. В центъра на изследването са историко-летописни съчинения – оригинални и преводни – дело на български книжовници и, с малки изключения, писани в българска етническа среда. Текстовете са анализирани в контекста на общобалканската и руската историческа книжнина от XV–XVIII в. Друга актуална черта на труда е, че летописните съчинения се възприемат като най-яркото свидетелство за промените в историческото съзнание на българите във време, в което държавата не съществува като политическа институция.

Дисертантката показва задълбочено познаване на проблематиката на изследването и умение да откроява постигнатото от предшестващите учени, за което свидетелстват богатата историографска част на работата, точната преценка на състоянието на проблематиката и творческият подход към литературния материал.

Обосновано и полезно е избран интердисциплинарният метод на изследване, който позволява набелязаните цели да бъдат осъществени в пълнота. Това дава възможност на Деница Петрова да отговори обосновано на най-същественния въпрос в труда, а именно, че българската историопис се развива без прекъсване през целия период от падането на Българското царство под османска власт до началото на Възраждането, като следва и доразвива тенденции, зародили се още в Ранното средновековие.

В *Глава 1* е направена класификация на историческите съчинения в българската книжнина през разглеждания период и е предложена подробна характеристика на четирите групи: кратки хроники, летописи, разкази и извънтекстови добавки. Привлечени са слабо познати в българската наука ръкописи (напр. Хилендарски летопис от XV в.), което придава пълнота на текстологическия анализ. В *Глава 2* с вещина са

анализирани запазените до днес български кратки хроники, летопис, разкази с историческо съдържание и летописни приписки от периода XVI–XVIII в., проследена е тяхната история и е установено отношението между текстовете. В Глава 3 се прави преглед и се интерпретират различни събития, описани в съчиненията и отразяващи особеностите на историческото мислене на книжовниците. И тук авторката показва задълбочено познаване на изворите и умението да ги обединява в система. Глава 4 съдържа гледната точка на Деница Петрова към важни въпроси за взаимодействието между различните балкански култури, за динамиката на тези взаимоотношения, като авторката се базира отново на информацията, съдържаща се в изучаваните от нея исторически жанрове. Тя убедително открива спецификата и баланса между литературната и историческата природа на изворите. Заключение на труда отразява изводите от основните глави и концепцията на изследователката по разглежданата проблематика.

Научните и научноприложните приноси на дисертационния труд се състоят във формулиране и обосновка на нов научен проблем от литературен и исторически характер, изследвани са главните характеристики на историческото мислене и историческите съчинения в българската книжнина през XVI–XVIII в. Въведени са в научно обръщение неизвестни извори, което придава на изложението значимост и откривателски черти. Постигнатите резултати имат научно-приложен характер и ще послужат за база на бъдещи издирвания в областта на историческата наука и средновековната балканска култура. Трудът е полезен и открива нови перспективи не само пред специалисти историци, но и пред широк кръг изследователи в българската и европейската хуманитаристика. Приложенията са ценни, изработени са прецизно и имат практическа стойност. Извършена е трудоемка събирателска и изследователска работа и резултатите ще бъдат ползвани от литературоведи, богослови, студенти, докторанти и други проучватели.

Резултатите от научните изследвания на Деница Петрова са представени в 6 статии по темата на дисертацията (4 на български и 2 на английски език). Тези публикации представят реално основните резултати от нейния изследователски труд. Те обхващат късносредновековните кратки хроники и връзката им с книжнината на Златния век, хипотези за произхода на Разказа за учредяването на Българската и Сръбската

патриаршия, текстологични наблюдения върху Захариевия летопис, съпоставка между летописни приписки от XVIII в. и други. Резултатите, постигнати в труда, ще намерят приложение в университетското обучение и могат да бъдат използвани в научни проекти.

Авторефератът е подготвен според изискванията на съответните правилници и в систематизиран вид отразява съдържанието на дисертационния труд. Съдържа 35 с. и включва общи данни за изследването, уводна част с обосновка на целите и задачите, принципите и методите на работа, историография на проблематиката, съдържание по глави, заключение, цитирана литература, приноси на труда и списък на публикациите по темата.

Препоръчвам издаването на труда като самостоятелна книга, която ще бъде полезна както с ценния си изворов материал, така и с оригиналните трактовки и изследователски идеи на авторката.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изследването на Деница Петрова „История и историческо мислене (историческите съчинения в българската книжнина (XVI–XVIII в.)) е ценно и приносно, посветено е на сложна и актуална проблематика на изискващи нов прочит исторически жанрове от Късното средновековие. То отговаря на всички необходими изисквания към дисертационните трудове и съдържа нови научни знания. Постигнатите резултати в работата имат приложен характер, което представлява оригинален принос в науката. Проучването показва, че кандидатът се отличава със задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания. Убедено предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Деница Петрова образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование: 2.1. Филология, научна специалност Българска литература/Стара българска литература.

София, 27.05. 2016

Изготвил становището:

/доц. д-р Елена Томова/

